Izhaja vsak dan razen sobot, nedelj in praznikov

Issued daily except Saturdays, Sundays and Holidays

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 South Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXXIX | Cena lista je $8.00 | Entered as second-class matter January 16, 1933, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 8, 1879. | CHICAGO 23, ILL., ČETRTEK, 2. OKTOBRA (OCTOBER 2), 1947 | Subscription $8.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 193

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 4, 1918.

Ameriška politika v Nemčiji vznemirja evropske države

Francija, Holandija in Belgija izražajo bojazen v notah, ki so bile dostavljene ameriški in britski vladi

London, 1. okt.—Bojazen in zamničenje v zvezi z ameriško politiko v Nemčiji se očitujeta v notah, katere so Francija, Holandija in Belgija poslale ameriški in britski vladi. V teh so te države naglasile, da se ne strinjajo z ameriškimi in britskimi načrti, da pride uprava premogovne industrije v zapadni Nemčiji v roke nemškega generalnega direktorja.

Francoska nota pravi, da bi bil status Porurja, nemške industrijske province v britski okupacijski coni, ogrožen, če bi premogovna industrija prišla pod nemško administracijo. Nemci bi dobili večjo oblast nego so imeli pred izbruhom druge svetovne vojne pod Hitlerjevim režimom. Takrat je bilo lastništvo, kakor tudi administracija, razdeljeno med privatnimi nemškimi kompanijami.

Holandija je v noti naglasila, da holandska vlada ne bo ugovarjala, ako bo nemška oblast vršila le normalne funkcije, vodila pa bo opozicijo proti ameriškim in britskim načrtom, da pride premogovna industrija v Porurju pod upravo nemškega generalnega direktorja. V tem slučaju bi bila oblast koncentrirana v nemških rokah, kar bi bilo v nasprotju z zavezniško politiko decentralizacije.

Nota opozarja Ameriko in Veliko Britanijo na dejstvo, da holandski delničarji imajo interese v Porurju in okrog Aachena. Ameriški in britski načrti ne dajejo garancij, da bodo ti interesi zaščiteni. Holandija si pridržuje pravico do odločitve v zadevah, ki se tičejo industrijske produkcije v Porurju. Ona izraža tudi bojazen pred možnostjo, da bo tok trgovine, ki je prej šel skozi Rotterdam in Antverp, vodil v Hamburg in Bremen.

Belgija je v svoji noti izrazila zaskrbljenost in vznemirjenje pred koncentracijo produkcije premoga v nemških rokah. Ona bo vodila opozicijo proti imenovanju nemškega direktorja za premogovno industrijo. Belgija je zavrgla predlog, naj njeni premogovniki v Porurju pridejo pod nemško administracijo. Izjavila je, da si pridržava pravico do obratovanja premogovnikov.

Skupščina odločila proti Rusiji

Kanada in Argentina dobili reprezentacijo v svetu

New York, 1. okt.—Generalna skupščina Združenih narodov je blokirala imenovanje ruskega kandidata za člana varnostnega sveta. V svetu so izpraznjene tri pozicije. Za člana sveta sta bila izvoljena reprezentanta Kanade in Argentine.

Glasovanje o kandidatu, ki naj bi dobil tretjo izpraznjeno pozicijo v varnostnem svetu, je bilo odloženo. Sovjetska Ukrajina je postavila kandidata, ki naj bi zasedel pozicijo, katero je imela Poljska. Vse kaže, da bo morala Rusija plačati cenó, ker je je dvajsetkrat poslužila pravice vetiranja na sejah varnostnega sveta.

V svetu je Kanada nadomestila Avstralijo, Argentina pa Brazilijo. Odločitev je padla pri prvem glasovanju. Ukrajina in Indija sta se borili za tretjo pozicijo. Za izvolitev kandidata je potrebna dvetretjinska večina.

Politično mešatarjenje je v teku. Ruski delegat Andrej Višinski je v svojem govoru obdolžil države, naklonjene Indiji, kršenja načel čarterja Združenih narodov, ker so blokirale izvolitev reprezentanta Ukrajine za člana sveta.

Dve državi sta bili sprejeti v organizacijo Združenih narodov. To sta Jemen, dežela ob Rdečem morju, ki ima pet milijonov prebivalcev, in Pakistan, muslimanska država v Indiji.

Piloti zastavkali v New Yorku

Poleti preko morja ustavljeni

New York, 1. okt.—Poleti preko Atlantika so bili ustavljeni zaradi stavke 175 pilotov in sopilotov proti družbi American Overseas Air Lines. Zaradi stavke je prizadetih 332 članov letalskih posadk.

Pet letal, ki so imela odleteti danes iz New Yorka v London, Frankfurt in Stockholm, je obtičalo na newyorškem letališču. Besednik kompanije je dejal, da so druga letala obtičala v Evropi. Letala kompanije naredijo 24 poletov na teden iz Amerike v Evropo in nazaj.

Dve letali sta bili nad Atlantikom na poti v New York, ko je bila stavka oklicana. Obe sta dospeli na newyorško letališče.

Oklic stavke je naznanil David L. Behncke, predsednik unije pilotov, ki je včlanjena v Ameriški delavski federaciji. Dejal je, da stavka ni bila oklicana zaradi plače, temveč zaradi taktike kompanije v pogajanjih. Kompanijo je obdolžil, da se hoče izogniti provizijam zakona, ki krije pilote in člane bratovščin železničarjev. Veljavnost pogodbe med kompanijo in unijo je potekla že 1. decembra leta 1945 in pogajanja glede sklenitve nove so se izjalovila zaradi stališča kompanije.

Harold R. Harris, podpredsednik in ravnatelj kompanije, je dejal, da stavka ni legalna v smislu provizij zakona. Minimalna garantirana plača pilota je $939 na mesec, maksimalna pa $1,307 na mesec.

Domače vesti

HBZ dobila nov odbor

Pittsburgh, Pa.—Sedma konvencija Hrvatske bratske zajednice se je končala z izvolitvijo novega odbora. Zborovala je dva tedna v znamenju velikega notranjega boja, ki se zna vleči tudi po konvenciji. Bila je zelo burna, često spremljana z "bunami". Parkrat je bila poklicana tudi policija in končno je posegel tudi načelnik zavarovalninskega departmenta države Pennsylvanije, ki je zadnjo soboto "zamrznil" vse sklade zajednice, v nedeljo pa jih je že "odmrznil", toda si pridržal kontrolo nad poslovanjem. Državni zavarovalninski komisar je interveniral na zahtevo Butkovičevega bloka, ki je bil poražen na vsej črti po progresivnem bloku. Zadnjih par dni zborovanja, ko so se vršile volitve novih odbornikov, je Butkovičev blok tudi bojkotiral konvencijo, proglasil volitve za nelegalne in zagrozil, da jih bo skušal razveljaviti na sodišču.

V novi glavni odbor zajednice so bili izvoljeni: Za predsednika Vjekoslav I. Mandić, za podpredsednika Frank Zornjak, za tajnika John Badovinac, za boln. tajnika John Kovač, za blagajnika Martin Krasić, za urednika hrvatskega dela Zajedničarja Filip Vukelić, za angleški del Stjepan Brkić, za mladinskega direktorja Joseph Bela, za glavnega odvetnika George Buban (predsednik konvencije), za glavnega zdravnika dr. Francis J. Arch, za upravitelja Dečjega doma George Kutuzović; v nadzorni odbor so bili izvoljeni: Charles Verbanic (predsednik), Charles Beljan (tajnik), Mato Goreta, N. J. Nikolac, Ignac Sinkovich, Filip Zebic in Mary Mrnjec; v porotni odbor: Ivan Klarić (predsednik), John Tomecal (tajnik), Nikola Hinić, Frank Šneler in Nick Erbesti; v upravni odbor Dečjega doma: Vinko Rudar (predsednik), Ivan Pavlović (tajnik), Michael Šoštarić, Vladimir Božić in Frank Krašić.

Butkovičev blok, v katerem so pristaši Mačka—Titovi nasprotniki—je zagrozil, da bo potegnil več društev iz HBZ in ustanovil novo organizacijo. V tem bloku je bilo nekaj čez sto delegatov in glavnih odbornikov, progresivni blok pa je štel okrog 180 glasov.

Išče strica

Cleveland. — Ivanka Simonič, Jesenkova 10/I, Ljubljana, Jugoslavija, bi rada izvedela za svojega strica Franca Irta, doma iz Prežganj pri Litiji, ki je leta 1908 prišel v Minnesoto. Ako kdo ve zanj, ali ako to sam čita, naj ji piše na gornji naslov.

ANGLEŽI NOČEJO DELITI OBLASTI V KOLONIJAH

Agitacija za preklic pogodbe z Ameriko

OBRAMBA PANAMSKEGA PREKOPA

London, 1. okt.—Velika Britanija je dala razumeti, da je proti delitvi oblasti v njenih kolonijah na Karibejskem morju, ki je bila predlagana po ustanovitvi skupne britsko-ameriške komisije l. 1942. Ta komisija ima le ekonomski in socialni značaj in Velika Britanija skrbno čuva in ščiti politične pravice v kolonijah.

Aktivnosti komisije so omejene na ekonomski razvoj in skupne probleme. Izjava o ekonomskih smernicah je objavila pred nekaj tedni. Ta med drugim odločno zavrača delitev oblasti in kontrole v britskih otoških kolonijah na Karibejskem morju z Ameriko. Velika Britanija vodi celo kampanjo za preklic pogodbe, ki je dala Ameriki pravico gradnje mornaričnih in letalskih baz na otokih.

Ameriški admiral Alfred Mahan je dejal, da so otoki na Karibejskem morju strategični ključ do dveh oceanov—Atlantika in Pacifika. Otoki so na letalskih in pomorskih linijah med Ameriko in Afriko in ščitijo dostope do Panamskega prekopa.

Amerika je dobila pravico gradnje baz na otokih Bermuda, Bahamas, Antigua, Saint Lucia, Jamaica in Trinidad. Francija ima tudi dva otoka na Karibejskem morju — Martinik in Guadeloupe. Mornaričnemu departmentu sta povzročala glavobol v času lutkarskega režima v Vichyju. Ti otoki lahko postanejo ovira v zvezi z obrambo Panamskega prekopa.

Prebivalci na britskih otokih so potomci priseljencev iz Evrope, Amerike, Indije, Kitajske in Afrike. Sleherna otoška kolonija ima governerja. Governerji vladajo s pomočjo članov eksekutivnega sveta.

Guatemala, neodvisna država v Centralni Ameriki, je nedavno potisnila v ospredje staro sporno vprašanje glede Hondurasa, britske posesčine. Pozvala je britsko vlado, naj odpokliče čete, toda slednja je poziv ignorirala.

Senatorji ne morejo obiskati Rusije

Sovjetska vlada noče dati dovoljenja

Washington, D. C., 1. okt.—Sovjetska vlada je odklonila grupi ameriških senatorjev dovoljenje za obisk Rusije. To dejstvo je razkril senator Bridges, republikanec iz New Hampshira.

Bridges je načelnik odseka za apropriacije, čigar člani bodo odpotovali v Evropo prihodnji teden. Obrnili so se na državni department z apelom, naj jim preskrbi dovoljenje za obisk Rusije. Moskva je pojasnila vzrok, zakaj noče dati dovoljenja, državnemu departmentu. Pojasnilo se glasi:

"Ker se Sovjetska unija ne smatra za državo, katera naj bi bila predmet preiskave s strani ameriških senatorjev, ne bi bil obisk primeren."

Bridges in senator Brooks, republikanec iz Illinoisa, ki bo tudi odpotoval v Evropo, sta podala formalno izjavo z obsodbo sovjetske vlade. Bridges je dejal, da so senatorji nameravali le obiskati in preiskovati delovanje ameriškega poslaništva v Moskvi. Sovjetska vlada ni hotela dati dovoljenja niti Johnu Peurifoyu, pomožnemu državnemu tajniku, ki je hotel spremljati grupo senatorjev na potovanju.

"Sovjetska odklonitev je presenetila državni department," je rekel Bridges. "Ta incident le dokazuje, da Rusi nočejo, da bi svet zvedel, kaj se dogaja za železnim zastorom. Vprašanje je, koliko časa bomo mi dovoljevali obiske ruskih državljanov Amerike."

Brooks je dejal, "da je sovjetska odklonitev svarilo kongresu, da ameriško ljudstvo ne bo podpiralo nobene vlade, ki ne garantira osebne svobode posameznikom."

Nacionalizem se dviga v deželah Srednjega vzhoda

Zajel je vse kraje od Irana do Tripolitanije. Prestiž Velike Britanije omajan

Asmara, Eritreja, 1. okt.—Nacionalizem se dviga in širi med prebivalci v deželah Srednjega vzhoda. Na te pada tudi senca sovjetske Rusije. Prestiž Velike Britanije stalno pada in vprašanje je, kako dolgo bodo te dežele pod britsko dominacijo.

Nacionalizem je zajel vse kraje od Irana do Tripolitanije. Pozorišče dramatičnih dogodkov je Palestina. Konflikt se je poostril med židi, Arabci in britskimi avtoritetami. Podtalne židovske organizacije skušajo strmoglaviti britsko mandatorično oblast v Palestini.

Glas nacionalistov se sliši tudi v Sudanu, ki je pod administracijo governerja in vlada deželo v imenu Velike Britanije in Egipta. V tej deželi je bila ustanovljena organizacija, ki se je odločila za borbo za neodvisnost. Njeno geslo je "Sudan za Sudanče."

Nacionalizem se širi v bivših italijanskih kolonijah v Afriki. V Eritreji, ki je prišla pod poverjeništvo Velike Britanije, so nacionalisti ustanovili stranko, ki zahteva odpoklic britskih čet in združitev z Abesinijo.

Ruski pritisk se očituje zlasti v Iranu, ki se smatra za najšibkejši člen v verigi dežel Srednjega vzhoda. Opazovalci napovedujejo razplet značilnih dogodkov v Iranu v tem letu.

V Egiptu ima sovjetska Rusija pristaše med dijaki. Sovjetske doktrine vplivajo na dijake. Velika Britanija, odkar je dobila delavsko vlado, je zavrgla staro teorijo ekspanzije. Delavska vlada je spoznala, da se britski imperij krha.

Britski finančni, vojaški in trgovski interesi so še faktor v deželah Srednjega vzhoda, čeprav so britske akcije v zadnjih mesecih izražale konfuzijo v idejah o bodočnosti imperija. Britsko oklevanje je bilo zlasti demonstrirano v Egiptu, ki je v bistvu središče arabskega sveta. Dobilo je odmev v pretrganju pogajanj glede revizije pogodbe, sklenjene l. 1936. Agitacija za odpoklic britskih čet iz Egipta se nadaljuje. Velika Britanija bi rada obdržala Egipt na svoji strani v slučaju izbruha nove vojne.

Poškodovani rušilec v Benetkah

Ameriški podadmiral odredil preiskavo

Trst, 1. okt.—Podadmiral Bieri, poveljnik ameriške vojne mornarice, je naznanil, da je bil rušilec Douglas H. Fox, ki je zadel ob mino na Jadranskem morju v bližini Trsta, odpeljan v Benetke. On je tudi odredil preiskavo in izrazil mnenje, da je rušilec vozil proč od začrtane linije, ko je zadel ob mino.

Trije člani posadke rušilca so bili ubiti. Ti so bili Robert L. Mockford, Richard E. Ferber in Carl J. Vincent. Njihova trupla so bila odpeljana v vojaško mrtvašnico v Vidmu. Bieri je dejal, da bodo poslana v Ameriko.

Štirje drugi člani posadke, ki so dobili težke poškodbe, so v bolnišnici. Zdravniki trdijo, da bodo živeli.

Britski mornarični častnik C. D. Noakes je izrazil mnenje, da je ameriški rušilec krenil z začrtane linije. Svoje mnenje opira na informacije, katere je dobil od ameriškega mornaričnega častnika Roberta N. McFarlana. Slednji je dejal, da se je rušilec nahajal več milj od začrtane linije, ko je zadel ob mino.

Washington naj se odloči za akcijo

Wallace predlagal sestanek med Trumanom in Stalinom

Boston, Mass., 1. okt.—Bivši podpredsednik Henry A. Wallace, ki bo obiskal in govoril v mestih novoangleških držav z izjemo države Maine, je pozval Washington, naj podvzame odločno akcijo, preden bo ameriško ljudstvo zabredlo v revščino zaradi naraščajoče draginje in zapravljanja denarja za oboroževanje.

Wallace je govoril pred 7,000 poslušalci v bostonski Areni, pozneje pa pred 800 člani unij Kongresa industrijskih organizacij. Predlagal je, naj se predsednik Truman in premier Stalin sestaneta v Berlinu v svrho dosege sporazuma. V svojem govoru je ostro obsojal ameriško zunanjo politiko, ki je v bistvu gnila, in poudaril, da ne bi smel noben general v mirnem času imeti besede v vodstvu in usmerjanju zunanje politike. Opazka je veljala državnemu tajniku Marshallu. Ameriški liberalci naj se organizirajo in revidirajo sedanjo zunanjo politiko, ki vodi v vojno.

Naglasil je, da bo Amerika zabredla v depresijo, če ne bodo reakcionarni kapitalisti, ki kontrolirajo Trumanovo administracijo, pognani iz uradov. Depresija bo večja nego je bila ona leta 1929.

"Nikakor ne morem usoglasiti obljub, ki so bile dane vojakom, ko so se borili proti sovražnikom na frontah, da bodo dobili stanovanja, varnost, trajni mir in svobodo, s sedanjimi izjavami, da bi bila izpolnitev obljub vmešavanje v svobodna podvzetja ali komunizem," je dejal Wallace na shodu v Bostonu.

ODBOR CIO OPOZORIL TRUMANA NA NEVARNOST EKONOMSKEGA POLOMA

Washington, D. C.—(FP)—Odbor za polno uposlenost Kongresa industrijskih organizacij je opozoril predsednika Trumana na nevarnost depresije in ekonomskega poloma, če ne bo takoj storil korakov za znižanje cen in omejitev profitov. Opozorilo vsebuje izjava, katero sta podpisala Philip Murray, predsednik CIO, kot načelnik odbora in Emil Rieve, predsednik unije tekstilnih delavcev, kot podnačelnik odbora.

"Nebrzdana inflacija ustvarja pogoje depresiji in ekonomskemu polomu," pravi izjava. "Ako ne bo ustavljena z drastično akcijo, bo Amerika zabredla v kaos in depresijo, ki bosta imela večje posledice na naše življenje nego kdaj prej v zgodovini. Amerika gre naprej v nezavedanju neizbežnega poloma v neuravnovešeni ekonomiji."

Po orisanju špekulativne situacije cen je odbor priporočil Trumanu, naj skliče konferenco svojih ekonomskih svetovalcev in industrijcev in jim pojasni nevarnost, ki preti ameriškemu ljudstvu. Skliče naj tudi izredno zasedanje kongresa, ki naj bi vzpostavil kontrolo cen. Truman naj podvzame akcijo proti monopolistom, da ne bodo ovirali produkcije in distribucije.

Odbor je predlagal raztegnitev temeljnih industrij, naložitev dodatnih davkov na ogromne profite korporacij in osvojitev stanovanjskega programa. Na podlagi tega programa naj bi se zgradilo milijon hiš letno v prihodnjih desetih letih.

Burke in Ness kandidata za župana v Clevelandu

Cleveland, O., 1. okt.—Sedanji župan Thomas A. Burke in Eliot Ness, bivši varnostni direktor, sta zmagala kot kandidata za župana pri primarnih volitvah. Edward L. Pucel, neodvisni demokrat, je bil poražen. Burke je dobil 72,411 glasov, Ness 47,080, Pucel pa 35,389 glasov.

Države v ruski sferi potrebujejo pomoč

New York, 1. okt.—Šest držav v sovjetski sferi vpliva, ki bojkotirajo Marshallov načrt, je naznanilo, da bodo potrebovale zunanjo finančno pomoč v vsoti $1,234,500,000 v tem letu. To dejstvo je razkril Trygve Lie, generalni tajnik Združenih nagodov, v svojem poročilu, ki je bilo dostavljeno članom socialnega in ekonomskega sveta. Države so Poljska, Jugoslavija, Čehoslovakija, Ogrska, Finska in Albanija.

Laboriti odpotovali v vzhodno Evropo

London.—Osem laboritov, članov parlamenta, je odpotovalo v vzhodno Evropo. Obiskali bodo Poljsko, Jugoslavijo, Čehoslovakijo in Rusijo. Prepričati se namreč hočejo, ali so poročila o terorju v teh državah, katera prinašajo listi v zapadni Evropi in Ameriki, resnična. Vsi člani grupe, kateri načeluje Konni Zilliacus, imajo izkušnje v gibanju strokovnih unij in zadrug. Drugi člani grupe so Arthur C. Allen, Geoffrey Bing, Arthur Champion, Frederick Lee, Benjamin Parkin, George Thomas in Henry White.

Stassen odklonil povabilo jugoslovanske vlade

New York, 1. okt.—Harold E. Stassen, bivši governer Minnesote in aspirant za predsedniškega kandidata republikanske stranke, je odklonil povabilo jugoslovanske vlade, naj obišče kraje ob meji med Jugoslavijo in Grčijo in se prepriča o situaciji. Dejal je, da bi obiskal tiste kraje, toda le z uradnikom komisije Združenih narodov. V imenu jugoslovanske vlade je povabil prominentne Američane, naj obiščejo Jugoslavijo, poslanik Sava Kosanović v Washingtonu. Poleg Stassena so dobili povabilo bivši državni tajnik Byrnes, bivši federalni zakladnik Morgenthau, dr. Harry E. Fosdick, John Gunther in Hanson Baldwin. Nihče izmed teh ga ni sprejel.

PREIZKUŠNJA PROTIDELAVSKEGA ZAKONA NA ZAPADNI OBALI

Los Angeles, Cal.—(FP)—Prva preizkušnja protidelavskega Taft-Hartleyevega zakona se obeta v zvezi s pretnjo izprtja 2,700 pristaniščnih delavcev in 200 delovodij. Z izprtjem je zapretila Waterfront Employers Assn., organizacija delodajalcev.

Po več mesečnem prerekanju z mednarodno unijo pristaniščnih in skladiščnih delavcev, včlanjeno v Kongresu industrijskih organizacij, je organizacija delodajalcev naznanila, da bo zaprla luko za nedoločen čas, zaeno pa je naglasila, da ne bo priznala unije kot predstavnice delavcev pri kolektivnih pogajanjih.

Delodajalci, ki so zavlačevali pogajanja, dokler ni protidelavski zakon stopil v veljavo, zdaj trdijo, da jih je ta zakon razrešil vseh obligacij glede kolektivnih pogajanj z delovodji. Uradniki unije so jih opozorili na odlok federalnega delavskega odbora, ki je bil podan pred sprejetjem protidelavskega zakona. Unija je bila z odlokom priznana kot predstavnica delovodij pri kolektivnih pogajanjih.

Harry Bridges, predsednik unije pristaniščnih in skladiščnih delavcev, je dejal, "da bodo kompanije, če bodo izprle delavce, kršile pogodbo. Izprtje bo avtomatično razveljavilo pogodbo. Dan bo dober zgled o industrijskem miru, o katerem so sponsorji trdili, da bo prišel po sprejetju Taft-Hartleyevega zakona. Organizacija delodajalcev je arogantna in predrzna, ker ve, da jo bo ta zakon ščitil v kršenju pogodbe."

Svet unij CIO v Los Angelesu je zagotovil vso moralno in finančno pomoč pristaniščnim delavcem v borbi proti organizaciji delodajalcev. Člani sveta so pozvali uradnike vseh unij CIO in Ameriške delavske federacije na konferenco, na kateri bodo razprave o izprtju.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT
GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE
Organ of and published by Slovene National Benefit Society

Naročnina za Združene države (izven Chicaga) in Kanado $8.00 na leto, $4.00 za pol leta, $2.00 za četrt leta; za Chicago in okolico Cook Co., $9.50 za celo leto, $4.75 za pol leta; za inozemstvo $11.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $8.00 per year, Chicago and Cook County $9.50 per year, foreign countries $11.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi dopisov in nenaročenih člankov se ne vračajo. Rokopisi literarne vsebine (črtice, povesti drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštnino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vse, kar ima stik z listom:
PROSVETA
2657 - 59 So. Lawndale Ave., Chicago 23, Illinois

Glasovi iz naših naselbin

Balkanski paberki

Balkan je kar naprej v ospredju dnevnih novic. Vedno je kaj novega, kar v dnevnem tisku zasluži večji naslov. Ako ne na Balkanu, pa v Lake Successu, N. Y. Zadnji teden je bilo v ospredju dvoje incidentov: eksekucija Nikolaja Petkova v Bolgariji in obmejni incident pri Trstu, kjer so jugoslovanski vojaki "ugrabili" tri ameriške soldate. Zdaj so na dnevnem redu pa drugi incidenti.

Eksekucija Nikolaja Petkova ni Bolgariji prinesla kakšnega ugleda v zunanjem svetu in lahko pustila tudi večjo rano doma. Zadela ga je slična usoda kot je leta 1924 kmetskega voditelja Stambulinskija. Slednjega je umorila bolgarska reakcija, ker ji je bil v napotje pri njenih težnjah, da dobi absolutno oblast nad deželo, kar se je nad Bolgarijo pozneje tako maščevalo. Petkova pa je zadela justica novega režima, katerega je pred par leti sam pomagal ustvariti po strmoglavljenju režima koburške progermanske dinastije.

Kaj je bilo ozadje te tragedije, nam ni znano, ker nam niso poznane podrobnosti Petkovega procesa. Obtožen je bil komplotov proti sedanjemu režimu, v katerem imajo komunisti glavno besedo kot v Jugoslaviji. Obtožnica mu je očitala, da je postal orodje zapadnih imperialistov in deloval za strmoglavljenje sedanje vlade. Toda izgleda, da je bil eksekutiran predvsem zato, ker sta se Amerika in Anglija toliko potegovali zanj, da mu rešita življenje. Bolgarska vlada je to smatrala za "notranje vmešavanje" in pokazala svojo "suverenost" s tem, da o pomilostitvi Petkova ni hotela nič slišati. Poudarjanje take "suverenosti" je po našem mnenju povsem zgrešeno in tudi v škodo deželi. Petkov je v tem boju morda res postal orodje zapadnih imperialističnih sil, toda bil je vse svoje odraslo življenje eden največjih nasprotnikov koburške reakcije in fašizma. Njegova eksekucija je postala velik madež na novi Bolgariji. To pravimo kot prijatelji slednje, ki pa nikakor ne odobravamo političnih eksekucij Petkove sorte, pa naj se dogajajo kjerkoli.

★

Zadnje dni smo čitali, da je bilo tudi v Albaniji obsojenih 16 obtožencev na smrt, več drugih pa v zapor. Kolikor je razvidno iz kratkih poročil, so bili obtoženi sabotaže in zarotništva proti novemu režimu. Izgleda, da je bil ta proces precej drugačen kot Petkov v Bolgariji. Pri tem se spomnimo na sabotažni incident, ki ga je omenil Zlatko Baloković v svojem poročilu po povratku iz Albanije in Jugoslavije. V tem albanskem procesu je eden od obtožencev izpovedal, da se je izvežbal za sabotažnika v tajni sabotažni in vohunski šoli, ki so jo vodili v Albaniji angleški vohuni. In sicer že po osvoboditvi. To se povsem sklada s sabotažo, ki jo omenja Baloković v svojem poročilu.

Nobenega dvoma ni, da je ves Balkan danes največje torišče zunanje vohunaže in intrig. Podrobneje smo se o tej vohunaži imeli priliko seznaniti iz ljubljanskega procesa proti Nagode-Furlanovi skupini. Kar je bilo v tem procesu najbolj značilno, je bilo to, da je bil angleški konzul v Ljubljani nič drugega kot oberšpijon in da se je največ ukvarjal z vohunstvom. Ker to gotovo ni bil noben osamljeni slučaj, lahko iz tega sklepamo, da so vsa diplomatična mesta na Balkanu danes predvsem špijonska gnezda in kovačnice zarot proti novim levičarskim režimom.

Posledica tega so take obravnave kot je bila v Ljubljani proti Nagode-Furlanovi skupini, v Sofiji proti Petkovu, v Tirani pa proti albanskim sabotažnikom in vohunom.

★

Pri tem se spomnimo, kakšno senzacijo je povzročil janičar Kravčenko, ko je zadnje poletje pred notoričnim neameriškim kongresnim odsekom z veliko gusto govoril, da je sleherni ruski diplomat ali uradnik obenem tudi—špijon. Ameriški tisk in radio sta tiste Kravčenkove izjave skozi več dni premlevala kot nekaj povsem peklenskega, nekaj kar dela le Sovjetska unija, ki povsem brezvestno izrablja diplomatično imuniteto v tujih državah, posebno v Ameriki.

V resnici vohunažijo v tujih državah vse vlade, vsi zunanji diplomati. In sicer ne šele po zadnji vojni, marveč je ta "tradicija" stara kot je stara diplomacija. Posebno vojaški atašeji niso nič drugega kot diplomirani vohuni. Naloga in dolžnost vsakega vojaškega atašeja je, da svojemu generalnemu štabu preskrbi čim več vojaških tajnosti. Slično vlogo vršijo tudi gospodarski atašeji, ki svoje vlade zalagajo z zaupnimi poročili gospodarskega značaja, ki so obenem lahko tudi velike vojaške vrednosti.

★

K zaključku naj omenimo še najnovejšo Titovo potezo, s katero je hotel postaviti v defenzivo "naš" državni department. V mislih imamo poskus jugoslovanskega poslanika Save Kosanovića, ki je po Titovem naročilu skušal in se skuša sestaviti komisijo šestih prominentnih Američanov za odhod v Jugoslavijo, kjer se naj na licu mesta prepričajo, koliko Jugoslavija pomaga grškim gerilcem. Tito je tej komisiji obljubil, da bo šla lahko kamor koli, pogledala v sleherni kot ob jugoslovansko-grški meji in v zaledju ter se prepričala, kdo govori resnico v tem sporu.

Ko pišemo te vrstice izgleda, da bo Kosanović imel veliko sitnosti predno bo sestavil to komisijo. Znani protestantovski prelat rev. Fosdick je ponudbo takoj odklonil, češ, da nima časa. Prav tako je zadnji ponedeljek storil bivši državni tajnik James Byrnes. Po posvetovanju z državnim departmentom je enako storil tudi Harold Stassen, republikanski aspirant za predsednika. (Najnovejša vest pravi, da so odklonili tudi ostali trije—bivši zakladničar Morgenthau, publicist Gunther in Hanson Baldwin od New York Timesa.)

Škoda, ker ta Titova poteza že ni prej prišla. Zdaj je malo pozno, kajti s to zadevo se zdaj bavi skupščina Z. N. Dvomimo, da se ta poteza dopade našemu državnemu departmentu, kajti če bi ta komisija ne našla nobenih dokazov za vzdrževanje angloameriške teze v tem konfliktu, bi na "našo" politiko to bolj slabo vplivalo. Zanimivo je vsekakor to, da se je v političnem komiteju skupščine Z. N. Ameriki in Angliji v zadevi grške situacije postavila po robu Francija, ki je dejala, da dosedanja preiskava ni odkrila nobenih dokazov, da zalagajo z municijo in orožjem grške gerilce Jugoslavija, Albanija in Bolgarija.

Razne novice iz metropole avtov

Detroit, Mich. — Ko sem čitala dopis Big Toneta, sem želela, da bi bil on in vsi, ki jih je omenil v svojem dopisu, tako veseli kakor takrat v Fontani.

Peter Benedict in žena Mary sta se podala iz El Cajona, Calif., na počitnice in obisk k svojim sinovom in družinam ter številnim prijateljem v Detroit. Saj sta tukaj živela mnogo let in vodila gostilno Huntington Inn na 1975 Woodward ave. in Eleven mile road, Berkley. Sedaj vodita gostilno njuna sinova, Peter ml. in Rudy.

Peter in Mary sta dospela v Detroit dne 14. septembra zvečer. Vsi smo bili veseli, da sta zopet med nami. Niti malo nismo slutili, da jih tukaj čaka nesreča. V pondeljek, dne 22. sept. sta se peljala s sinom, ki je šel na delo. Ne daleč od sinovega doma se je neki voznik na križišču z vso silo zaletel v njihov avto, Petrovo ženo pa tako poškodoval, da ima nalomljeno kost v kolku in bo morala precej časa ostati v bolnišnici. Nahaja se v bolnišnici Mt. Carmel Mercy, Shaeffer and Outer Drive, kjer jo lahko prijatelji obiščejo.

Mary Benedict je tako nesrečna, da jo bolezni stalno obiskujejo; komaj se ene znebi, jo že druga napade, zdaj pa še taka nesreča, namesto počitnic. Peter Benedict, njegov sin Peter in žena so bili tudi v avtomobilu, niso pa bili poškodovani, samo pretreseni.

Tako človek res ne ve, kje ga nesreča čaka. Upam, Mary, da je boš v kratkem vsaj toliko pozdravila, da boš zapustila bolnišnico, kajti v bolnišnici ure tako počasi tečejo.

Vreme je letos tukaj zelo slabo, skoraj vedno mraz, pretekli teden pa je slana uničila poljske pridelke, veter in toča pa sadje.

Dne 7. oktobra se bodo tukaj vršile mestne primarne volitve. Za koncilmane imamo čez 190 kandidatov, od teh pa bo samo 18 nominiranih; izmed tolikega števila je težko izbrati zrno, ki bi bilo kaj vredno. Zato naj vsak volilec skuša pogledati nazaj v zgodovino kandidatov in pa na njihovo delo, kjer je to mogoče.

Davki v Detroitu so zelo visoki, zato bi bilo mesto lahko boljše upravljano kot je, ako bi imeli dobrega župana in druge mestne odbornike.

Mary Bernick.

Vinska trgatev Slovenskega doma

Chisholm, Minn. — Mislim, da je poteklo že leto dni, odkar sem se zadnjič oglasil v Prosveti. Listje je padalo, javor je plamtel in breza je oddala svoje zlato rumen okras nazaj naravi. Saj je vsaka letna doba lepa, vsaka ima svoj kras. Zdi se ti, kakor da drevesa čutijo prihajajočo starko zimo, ker si odevajo svoje stališče z listnato preprogo in odenejo svoje korenine.

Tako živimo tudi mi. Čas beži, kakor bi se jesen držala jeseni, vse gre hitro naprej. Zimska okna, ki si jih snel včeraj, jih danes devaš nazaj. Zorimo, zorimo, zori pa tudi grozdje v Slovenskem narodnem domu, zato ga bo treba iti obrat. Težko je danes dobiti delavce in delavke, kajti vsi so od sile zaposleni. Pa kaj bi se pritoževal, saj nas je 260 delničarjev in delničark. Ako pridemo vsi skupaj dne 18. oktobra, na soboto zvečer, spodnja dvorana, pričetek ob 7. uri, ga bomo potrgali in spravili v red.

Vidite, kako smo dalekovidni, nočemo, da se bi oškodovali podnevi, se boste rajši zvečer. Zato pa vse tiste, ki imate delnice v Domu, iskreno vabimo na ta večer večerov. Dom je vaš in potrebuje vašega obiska, vaše kooperacijo. V zameno vam Dom jamči prijetno in pošteno zabavo, domačo godbo in pa mnogo razvedrila.

Ali veste, da je bila zadnja vinska trgatev pred 12 leti? "O ne," bo kdo dejal. Pa je vendarle res. Dvanajst dolgih, oziroma kot blisk kratkih let je minilo od takrat. Zato pa pridite, kajti prihodnje leto morda ne boste. Veselite se sedaj. Pomnite, da zorimo.

V prvi vrsti se ta prireditev vrši za delničarje. Lahko pripeljete svojo ženo oziroma može, prijatelja ali prijateljico. Vstopnina je nizka, čist dobiček pa bo šel za kurjavo Slovenskega narodnega doma.

Kot vam je znano, zborujejo v Domu društva vseh jednot, zvez in zajednice, pa ne bi radi videli, da nas bi pozimi zeblo. Tridesetletna želja Slovencev v tej naselbini je bila, da bi imeli svoj, lastni narodni dom, skupno zbirališče. Ta želja se je uresničila pred dvema letoma. Sedaj ga imamo, namreč lepo stavbo v prometnem središču naselbine in nas ni sram pripeljati vsakogar in mu razkazati to naše podjetje.

Zato je dolžnost vseh nas, da naš Dom podpiramo, ker je naš in naš edini, kakor bo vaš tudi ta večer, na katerega vas vabimo. Pri vratih vas bo eden od uradnikov prijazno sprejel in obenem vknjižil vašo prisotnost. Torej naj nikogar ne manjka. Na veselo svidenje 18. oktobra!

Frank L. Tekautz, tajnik.

Vabilo na plesno veselico

Cheswick, Pa.—Ljubitelje plesa in prijetne zabave vabim, da se udeležijo "Old Time Danca" v CHES-A-RENI v petek zvečer dne 3. oktobra 1947. Ta prostor se nahaja na Route 28, Cheswick, Pa., v bližini Pittsburgha, ki je splošno znan kot največje zabavališče v zapadni Penni.

Igrala bo vsem priljubljena godba Frankie Yankovič and his Yanks iz Clevelanda. O tej godbi ni treba omenjati več kot to, da so vedno dali plesalcem več kot so pričakovali, pa naj bodo mladi ali starejši, ker vsi ljubimo lepe slovenske polke in valčke.

Odbor pa bo preskrbel, da bodo naši gostje najboljše postreženi z vsemi dobrotami kot je pri naš že stara navada. Torej pridite vsi obiskat našo naselbino na omenjeni datum z vso družino in prijatelji. Prostora je za vsem tisoč ljudi.

Joseph Tomšič, 568.

Ženska, ki jo vidite na bolniški postelji, je mrs. Nennie Strong iz Springfielda, O. Odlikovala se je v tem, da je med Springfieldčankami vodila telefonsko vojno proti draginji, ta dva reporterja pa sta ji prinesla radijski mikrofon, da je apelirala na gospodinje, naj ne plačujejo inflacijskih cen.

S pota

Duluth, Minn.—Čas beži, in sicer tako beži, da ga nihče ne more ujeti ali dohiteti. Pred nekoliko meseci, bilo je v maju oziroma koncem maja, sem se napotil v Cleveland, kjer se je vršila druga konvencija SANSa. Opazoval sem veliko udeležbo občinstva na 80-letnici našega zaslužnega moža Etbina Kristana. Od takrat je poteklo štiri mesece.

V Cleveland sem se napotil v prvi vrsti zaradi tamkajšnjega Slovenskega muzeja v Slovenskem narodnem domu na St. Clair ave. V tem muzeju, kakor znano, je shranjenih dokaj starin, ki sem jih tja poslal že pred leti. Zadnje čase je agitacija za to kulturno zgodovinsko ustanovo ameriških Slovencev nekam potihnila. Mnogo zaslug za dosedanje uspehe tega muzeja si je iztekel rojak Erazem Gorše, ki je neumorno delal za to ustanovo, katere oskrbnik in arhivar je bil mnogo let.

Upati je, da se Gorše spet zavzame za muzej. Slovenski muzej v Clevelandu ni bil ustanovljen za kakega posameznika, pač pa je v prvi vrsti narodna stvar, torej za ves slovenski življ v Ameriki. Veseli me, kar sem čital v zapisniku seje SŽZ, da so na pobudo častne predsednice Marie Prisland mnogo zbrale za muzej.

Matija Pogorelc.

Vabilo na igro dne 26. oktobra

La Salle, Ill. — V naši naselbini in bližnji okolici Oglesby, Bene in De Pue smo še vedno aktivni za SANS in njegove principe in namene. Baš danes, dne 28. sept. smo imeli redno sejo Sansove podružnice št. 49 z zastopniki in zastopnicami raznih društev, ki stoje trdno kot skala na strani resnice in pravice. Ni je sile, ki bi nas razdružila pri tem delu.

Razni fašisti in njihovi sopotniki ter nazadnjaki raznih baž blatijo resnico, zavijajo dejstva, lažejo in klevetijo, zavajajo svoj narod in pljujejo v svojo lastno skledo. Toda vse to ne more preprečiti napredka do popolne svobode za vse, ne samo za zavajalce resnice in izkoriščevalce.

Ubogi slovanski narodi, posebno pa še slovenski narod, koliko se morajo še vedno boriti proti tujim in domačim zatiralcem ter sovražnikom. Izgleda, da se je vse zaklelo proti slovanskim narodom, ampak resnica in pravica morata končno zmagati. In že zmaguje, kajti slovanski narodi so se po dolgih stoletjih zatiranja osvobodili v svojih deželah z lastnimi prizadevanji. Sedaj jim streže po življenju reakcija, ampak ne bo ji uspelo.

Eno je gotovo: toliko prelite nedolžne krvi ne sme ostati brez dobrega sadu. Začeta pot se bo nadaljevala, dokler ne bo zasijalo sonce Svobode vsem ljudstvom vseh narodov in plemen.

Tukajšnja postojanka št. 49 SANS uljudno vabi vse tukajšnje in okoliške rojake in rojakinje na veliko udeležbo dne 26. oktobra v Slovenskem domu, ko bo uprizorjena igra "Sin" točno ob 3. uri popoldne. Uprizorili jo bodo čikaški igralci, ki so vsi zmožni svojih vlog. Ta drama je vredna, da jo vidi vsakdo in sedaj se vam nudi prilika, da jo vidite.

Cenjeni rojaki in rojakinje v La Sallu in okolici, pridite vsi v Slovenski dom dne 26. oktobra in ne bo vam žal. Vstopnina je samo 50c. Pred igro in po igri bo za vse dovolj dobre zabave in razvedrila v spodnji dvorani. Vse bo lepo preskrbljeno za žejne in lačne, tako tudi za plesaželjne.

Na tej prireditvi boste spet imeli priliko podati roko prijatelju in prijateljici iz vseh krajev te okolice, katerih niste morda videli že mesece ali leto in več. Torej pridite vsi in se zabavajte med znanci in prijatelji. Za vse to se vam nudi lepa prilika dne 26. oktobra v Slovenskem domu. Na veselo svidenje!

Matt Vogrich.

Pismo iz Sela pri Rotežu, Slovenija

Naslednje pismo je poslala Prosveti Magdalena Erjavec, Sela pri Rotežu 2, pošta Brusnice pri Novem mestu, Jugoslavija, ki se glasi:

Sela, 14. sept.—Ko čitam dnevnik Prosveto, ki mi ga pošilja stric iz Amerike, me zelo veseli, ko vidim, da se naši rojaki in rojakinje tako zanimajo za svojo rojstno domovino. Zelo mi je všeč, ker vidim v člankih in dopisih, da tamkajšnje organizacije pomagajo našim ljudem v Jugoslaviji. Tako sem čitala tudi članek ali dopis, v katerem je omenjeno, kako nesebično in požrtvovalno se trudi Joseph Pavelka pri zbiranju strojev za Jugoslavijo.

Vsled tega sem se odločila, da naprosim J. Pavelko, ako bi bilo mogoče, da bi mi poslal šivalni stroj, ki mi bi bil zaslužek za vsakdanji kruh. Kako dolgo gojim željo, da bi dobila šivalni stroj, ali do danes mi ni bila dana ta sreča.

Stara sem 25 let in vse moje življenje mi je edino veselje do šivalnega stroja. Mislim, da bi vse življenje delala na stroju in bi s tem koristila skupnosti, ki je danes najbolj potrebna na svetu vsem ljudem, da pomagamo drug drugemu.

Ne smem pomisliti na žrtve mojih dveh bratov, ki sta šla v borbi za izboljšanje stanja vsega slovenskega naroda in tudi darovala mučeniško življenje. Jaz sem ostala pri življenju kljub strašni vojni, ki smo jo komaj preživeli. Bile so žrtve, ki se jih ne more nikdar točno opisati ne pozabiti. Ampak moje trpljenje se lahko pozabi, le žrtev vseh borcev in moja dva dva zlata brata se ne bo dalo nikdar pozabiti.

Znano mi je, da vse trpljenje slovenskega naroda je znano vam v Ameriki, zato tega ne bom opisovala. Sedaj bom le sanjala, kako bom pridno in marljivo v tela šivalni stroj in se trudi da bom čim več in bolj koristi skupnosti. Vse to seveda, a bo mogoče ustreči moji prošn

Josephu Pavelki želim še m go sreče pri zbiranju sredst za slovenski narod. Želim tu da mu bi bilo mogoče ustr moji želji. Iskreno pozdravlj vse rojake in čitatelje Prosve

Magdalena Erjavec

James G. Patton, dinamični predsednik progresivne Farmarske unije, je udaril po onih, ki dolže farmarje za sedanjo draginjo in zahteval upostavitev stroge vladne kontrole v svrho znižanja cen, kakor tudi zviševanje produkcije jekla.

Za ustanovitev krožka Progresivnih Slovenk

Detroit, Mich.—Upam, da bodo prizadete oprostile, sem pozabila, da mi je bilo ročeno na seji ženskega ods naj napišem apel za organiz nje krožka Progresivnih S venk. To stvar sem na pob nekaterih clevelandskih glav odbornic P. S. prinesla na ženskega odseka SND, da o niziramo krožek.

Kakor je znano, je vsak z tek težak, tako tudi ta, nam z organiziranjem krožka o njene organizacije. Na naših jah sem že parkrat omenila, smo pa imele dovolj časa, d o tem razmišljale in razprav le. Kakor se razvidi iz lis se je zadnje čase ustanovilo novih krožkov v raznih na binah, tako se bo tudi v naši

Naročeno mi je torej bilo, objavim vabilo z apelom, ustanovimo krožek Progresiv Slovenk. Ta organizacija svoj sedež v Clevelandu. Ta ganizacija je storila že ve dobrega zlasti za staro dom no. Sama sem se o tem pre čala, ko so na Sansovih se poročale, da so zbrale več t čakov v podporo politične in lifne akcije. Na zadnji konv ciji SANSa pa so povedale, so prispevale $500 v cbram sklad za svobodo tiska. Kaj koristnega bi sploh ne m storiti. Poleg tega pa so p leti nabrale dovolj denarja, d v staro domovino poslale am lanco.

Ko sem bila zadnjič v Cl landu, sta me vprašali pred nica Progresivnih Slovenk Šubelj in tajnica J. Zakraj ali smo že tudi me v Detr začele z delom za organizira krožka. Pojasnila sem jima, v naši naselbini so pač razm vse drugačne nego v Clevelan Znano je, da nobena druga na bina ne more pokazati to skupnega dela kot clevelands kar je pač razumljivo, ker velandska naselbina ima mn naših ljudi. Po daljšem raz voru sem jima obljubila, da mo tudi me v Detroitu posku le ustanoviti podružnico P. S

Povsem pravilno in potre je, da ustanovimo tak krožek di v naši naselbini. Kakor h bodo vse priprave za ustanovi krožka v redu, bomo poval gl. tajnico Josephine Zakraj v Detroit na ustanovno sejo, nam bo razjasnila pomen in lo njihove organizacije. Dat sestanka bo objavljen v P sveti.

Glede obrambnega sklada svobodo tiska, ki sem ga o nila že zgoraj, naj dodam, da dolžnost vseh naprednih r kinj in rojakov, da pomaga temu skladu, iz katerega se pomagalo pri obrambi v to ki jo je reakcija naperila p Enakopravnosti. Zadnje čase reakciji zrasli dokaj velik: ro vi, s katerimi bodejo na vse k je, najbolj pa zadirajo svoje gove v napredne slovenske o mente. Vsled tega moramo magati obrambnemu skladu, bo kos nalogi v obrambi p nazadnjaškim elementom. ki radi ugonobili vse, kar je ko kaj naprednega.

Torej na noge za ustanovi krožka Progresivnih Slovenk za pomoč obrambnemu skla

Katherine Krainz

Popravek

Florence, Arizona.—V moje dopisu v Prosveti z dne 19. se je bila tiskovna pomota. Gl siti bi se moralo, da je umrl m brat France, ki je živel v Bu lu, Minn., od 1915, ne pa Anto

Louis A. Ambrozich.

Razgledi po stari domovini

(Poroča Franjo Aleš iz Ljubljane)

POLITIČNI PREGLED

S priključitvijo k Jugoslaviji je dosegel velik del primorskih Slovencev in Istrskih Hrvatov nacionalno, politično in gospodarsko svobodo

15. septembra so praznovali Slovenci, Hrvati in Srbi priključitev slovenskega Primorja in hrvatske Istre k Jugoslaviji, to je tistega dela, ki je bil dodeljen v smislu pariške mirovne konference po takozvani "francoski črti" k Jugoslaviji. Padle so krivične meje, ki jih Jugoslavija ni mogla nikoli priznati in velik del slovenskega in hrvaškega Primorja ter Istre, ki je bil desetletja nasilno ločen od svoje domovine, se je združil s svojo rodno zemljo v skupno domovino novo, prerojeno republiko Jugoslavijo.

V času velike vojne proti fašističnim okupatorjem, ko je vzplamtela narodno-osvobodilna borba vseh delovnih ljudi Jugoslavije so se dvignili tudi Primorci, prekaljeni v tedanjih borbah, k oboroženemu odporu. Od vsega začetka je bila zedinjena Slovenija, osvoboditev in združitev vseh Slovencev v skupni domovini program in veliki cilj, na katerega niso pozabili niti v enem trenutku in za katerega jim ni bil noben napor pretežek in nobena žrtev prevelika. Primorsko ljudstvo je v tem boju pokazalo nesmrtne primere junaštva, zvestobe, predanosti in borbenosti in vsak dan ponovno dokazavalo, da jim je ljubša smrt kakor življenje pod fašizmom. Tesno so se povezali v enotno osvobodilno fronto in le malokateri narodni izdajalci in iskoriščevalci delovnega ljudstva so ostali izven nje. Primorskim protifašističnim junakom in brezštevilnim mučenikom so se sedaj pridružile žrtve vseh Jugoslovanov. 1,700,000 Jugoslovanov je v tej vojni padlo tudi za osvoboditev Primorske, 400,000 jih je padlo samo v boju z Italijo.

Primorska sama je dala 42,000 mrtvih, 7,000 invalidov in skoraj 100,000 Primorcev je bilo preganjanih, zaprtih v koncentracijskih taboriščih.

Goloroki so začeli Primorci v srcu fašistične trdnjave borbo za osvoboditev svoje zemlje in za osvoboditev človeštva. S svojimi lastnimi silami s svojo narodno-osvobodilno vojsko so tudi dejansko očistili svojo deželo, vso Primorsko s Trstom in Koroško s Celovcem. Slovenci so svoje tisočletne pravice do svoje zemlje podprli s silo svoje borbe in dokazali, da se znajo za te pravice boriti in jih braniti. Podpredsednik jugoslovanske vlade Edvard Kardelj je povedal iz srca jugoslovanskih delavnih ljudi in iz srca vseh zatiranih narodov sveta sledeče velike besede: **"Ničesar ni v zgodovini tako silnega in nepremagljivega, kakor je osvobodilna, antiimperijalistična borba zavednega naroda, ki brani svoje pravice in svoj obstanek. Sila, ki izvira iz globin ljudskih množic, je silnejša od vseh zaključkov za zeleno mizo in od samih poizkusov, da bi se s silo očuvalo nekaj, kar ni pravično. Nič ne more biti trajnega in trdnega v svetu, kar nasprotuje volji in pravici ljudstva."**

Jugoslavija ni sprejela priključitve Primorske kot dar, ampak kot svojo sveto pravico in kot uspeh svoje lastne borbe. V velikem veselju in velikih manifestacijah, ki so se vršile v vseh krajih Slovenije in osvobojene Primorske in Istre, so zazvenjali kresovi v pozdrav osvobojeni Primorski. Rojaki so prepričani, da je bila pot Osvobodilne fronte edina pot, ki je pripeljala do osvoboditve in nacionalne združitve. Pot oboroženega protifašističnega boja za osvoboditev je rodila današnji uspeh, s katerim so deloma popravljene krivice versajskega miru. Slovenci so se ob prazniku priključitve z občutkom velike hvaležnosti spominjali bratskih slovanskih narodov, posebno pa Sovjetske zveze, ki je Jugoslaviji v osvobodilni vojni, kakor tudi na mirovnih pogajanjih resnično in nesebično stala ob strani. Takozvana "francoska linija", ki je bila sprejeta na mirovni konferenci v Parizu, ni nastala na osnovi načela pravice narodov za samoodločbo, ki je bilo proglašeno v začetku druge svetovne vojne. Ta "francoska linija" stoji na načelu takozvanega etničnega ravnotežja, ki gre v škodo Jugoslaviji. Jugoslovanski delovni ljudje so v tem času dobro spoznali tiste, ki so nam kljub našim stoletnim pravicam in kljub našim velikim žrtvam v borbi tako pičlo odmerili lastno zemljo, to so mednarodni imperialisti in hujskači na vojno in sovražniki nove ljudske Jugoslavije.

Priključitev in osvoboditev slovenske Primorske in hrvaške Istre je izvršena in vrli Primorci in istrski Hrvati so se že vključili z vsem elanom in entuziazmom v politično in gospodarsko življenje nove Jugoslavije.

•

Teror fašistične drhali v Gorici

Med tem, ko so praznovali Slovenci in Hrvati, ki so v smislu pariške mirovne pogodbe prišli pod Jugoslavijo, je navalila italijanska fašistična drhal v Gorici pred očmi oblastnih organov in karabinerjev na Slovence in italijanske demokrate. Divjanje italijanske fašistične drhali v Gorici in v tistih slovenskih predelih, ki so bili dodeljeni Italiji, spominja na dobo najhujšega mussolinijevskega terorja nad Slovenci, ko so zažigali slovenske domove in knjige in uničevali slovensko imovino in ubijali mirne Slovence. V Gorici je skupina banditov vdrla v več trgovin in jih izropala, ponekod znosila pohištvo in inventar na cesto ter ga zažgala. Škode so miljonske. Nekateri tovariši, znani antifašistični borci, so dobili grozilna pisma, v katerih jim nepoznani fašistični banditi groze s smrtjo. Na vrata stanovanj v Gorici rišejo fašisti križe in jim grozе s smrtjo. Ker so Slovenci v Gorici brez vsake zaščite, so se ljudje začasno zatekli v okoliške vasi.

Proti temu fašističnemu divjanju italijanskih šovinistov se je obrnila Demokratična fronta goriških, beneških in kanalskih Slovencev na predsednika italijanske republike in predsednika vlade De Gasperija z zahtevo, da italijanske oblasti takoj napravijo red in v smislu pariške mirovne pogodbe zavarujejo slovenski narodni manjšini v Italiji zajamčene pravice.

Ob priliki priključitve je izdala Demokratična fronta goriških, beneških in kanalskih Slovencev **proglas**, v katerem je pokazala na veliko stvarnost in na politične svoboščine, ki jih imajo slovenski delovni ljudje v svobodni domovini in v Italiji. Med drugim pravijo v proglasu: "Mi moramo ostati pod Italijo. Medtem ko osvobojeni Primorci praznujejo danes veliki praznik osvobojenja, sprejemamo mi Slovenci pod Italijo našo usodo z zavestjo, da je bila naša žrtev potrebna za mir in za sožitje med narodi. Na naši strani je bila Sovjetska zveza, vse slovanske države in podprlo nas je demokratično ljudstvo vsega sveta v tem prepričanju, da ne bomo ostali sami, gledamo mirneje v bodočnost. Pogromi fašistične drhali niso zlomili naše zavesti ni naše enotnosti in ramo ob rami z italijanskimi delovnimi ljudmi se bomo borili v Italiji za uničenje ostankov največjega svoraźnika naših narodnih pravic—fašizma. Kot Slovenci hočemo ostati verni naši materi Sloveniji, a od vas pričakujemo, da nam ostanete zvesto ob strani. In če boste pomagali graditi močno Jugoslavijo, boste branili tudi nas."

•

Odnosi na jugoslovansko-avstrijski meji se bodo izboljšali

Glavni poveljnik britanskih čet v Avstriji je bil sredi septembra na obisku pri predsedniku jugoslovanske vlade pri maršalu Josipu Brozu-Titu. Generalni poročnik James Steel, visoki komisar in poveljnik britanskih čet v Avstriji je prišel na Bled k jugoslovanskemu predsedniku vlade z večjim spremstvom svojega štaba ter z britanskim veleposlanikom v Beogradu mr. Peake-om, ter generalnim majorjem Mac Leonom. Predmet razgovorov je bilo vprašanje ureditve odnosov na jugoslovansko-avstrijski meji med jugoslovanskimi vojaškimi oblastmi in angleškimi okupacijskimi oblastmi v Avstriji. Jugoslovanska vlada se je večkrat pritožila radi neopravičenega kršenja jugoslovansko-avstrijske meje po jugoslovanskih vojnih zločincih, ki so prehajali mejo in izzivali stalne incidente z vednostjo okupacijskih oblasti na Koroškem. Verjetno je, da bo ureditev odnosov na s e v e r n i jugoslovanski meji zgrajena na boljših odnošajih.

•

Visoki obisk v Ljubljani

V Jugoslaviji se mudi že več dni dekan Canterburyskega vseučilišča Hulit Jonson z namenom, da prouči Jugoslovanske politične, gospodarske in kulturne razmere. Dalje časa se je mudil že v Beogradu in Zagrebu. Pred dnevi je prišel tudi v Slovenijo, v Ljubljano, kjer ga je sprejel v imenu slovenske ljudske vlade dr. Marjan Brecelj ob prisotnosti generalnega sekretarja in ostalih predstavnikov ljudskih oblasti. Dekan Hulit Jonson je v Ljubljani gost vlade ljudske republike v Sloveniji.

Senator Claude Pepper, ki bo glavni govornik in slavljenec na slovanskem banketu v New Yorku, ki se vrši 12. okt. v hotelu Pennsylvania. (Vstopnina $7.50.) Tega banketa se udeleže tudi predstavniki Češkoslovaške, Sovjetske unije, Poljske, Jugoslavije in Bolgarije, ki se nahajajo na zborovanju Združenih narodov.

Prekocelinska železnica

V času prvih vlakov in kalifornijske zlate mrzlice je živel ameriški senator za zvezno državo Missouri, Thomas Hart Benton. Mnogim ljudem se je zdel sanjač in zanešenjak, ko se je boril za stvar, ki se nam danes dozdeva sama ob sebi razumljiva. Boril se je za prekocelinsko železnico—od Chicaga in St. Louisa pa do Pacifika. V svoji daljnovidnosti je predvidel, da bodo nekoč železnice tekle od obale do obale in vezale morja.

Senator Benton je na nekem zborovanju v St. Louisu leta 1849 priporočal gradnjo železnice, ki bi tekla preko vse ameriške celine. Toda dvajset let je preteklo od tega, zovora pa do dne, ko je bila zgrajena prva železnica, ki je spajala dve obali.

Železnica je bila važno poglavje v rešitvi vprašanja prevozov in prometa med vzhodno in zapadno obalo ter so ga že začeli reševati okoli l. 1830. Američani so kmalu spoznali veliko važnost prvih železnic, ki so spajale reke in kanale ter so jih podaljševali in med seboj povezali, da so spajale vedno bolj oddaljene kraje. Milje železnic so rastle kakor gobe po dežju. Kakor arterije v človeškem telesu, tako so železnice prodrle v vsak kotiček ameriškega telesa med Atlantskim oceanom in reko Mississippi. Toda na železnico, ki bi vezala Atlantski ocean z obalo San Francisca—na zvezo, ki se je ljudem tedaj dozdevala nepojmljiva — so še vedno čakali.

Bentonovo prizadevanje za zgraditev prekocelinske železnice je v štiridesetih letih 18. stoletja podkrepila naraščajoča trgovina z zapadom. Odkritje zlata v Kaliforniji leta 1848 je dalo še večji zalet. Toda z gradnjo so začeli šele leta 1862. Prvi del so gradili od Pacifiške obale proti vzhodu, drugega pa od Nebraske proti zahodu. Pot je vodila preko gora, puščav in rek. Najprej se je vzpenjala po strmih pobočjih Sierre Nevade, katere grebeni se dvigajo miljo in pol nad morsko gladino. Včasih so jo morali graditi na skalovitem pobočju nad prepadom, včasih je dolge milje tračnic pokrivala debela plast snega in ledu ter zemlje, ki so jo plazovi prinesli z gora. Ves trud je bil zaman in znova so morali začeti z delom.

Železnica je rastla miljo za miljo od Omahe v Nebraski proti zahodu ter od Sacramenta v Kaliforniji proti vzhodu. Kitajski delavci so kopali skupno z irskimi delavci in veterani iz ameriških osvobodilnih vojn. Vsako miljo proge so morali začeti graditi pod zaščito izvidnic; kajti Indijanci so bili nápram njim sovražno razpoloženi. Na opozorilo izvidnic so morali delavci večkrat v trenutku zamenjati lopate in krampe s puškami ter samokresi.

Pri rtu Promontory Point na severni obali Velikega Slanega jezera sta se železnici srečali. Bilo je nekega jasnega in hladnega dne v maju 1869. Dva vlaka, prvi z vzhoda, drugi z zahoda, sta si stala nasproti na tračnicah. Prisotnih je bilo približno 600 gledalcev, ki so se gnetli na obeh vlakih, nekaj Indijancev, Meksikancev in vojakov v uniformah. Seveda ni smel manjkati fotograf s kamero. Tudi telegrafisti so bili pripravljeni pri aparatih, da bi sporočili veliko novico ljudstva med obema oceanoma.

Položili so zadnji prag—ki je iz pološčenega lovorjevega lesa iz Kalifornije—in vanj vdelali srebrno ploščo, ki naj bi ostala v spomin na dan. Nato so zabili še zadnji žebelj, ki je narejen iz kalifornijskega zlata. V fraku in cilindru je prisostvoval slavnosti bradati governer zvezne države in predsednik "Central Pacific Railroad" Leland Stanford s srebrnim kladivom v roki. Telegrafist je bil pripravljen, da vsak trenutek pritisne na gumb. Pri vsakem udarcu na zadnji žebelj, je moral dati znamenje, da bi ves narod lahko prisostvoval velikemu dogodku.

Governer Stanford je zavihtel kladivo in—zgrešil. Možje, ki so zabijali žeblje vse dolge milje od Omaha in Sacramenta, so se gromko smejali. Pripravljeni telegarfist je znak vseeno oddal. Obe lokomotivi sta se počasi premaknili naprej in se skoraj dotaknili z odbijači. Strojevodji sta izstopila in si stisnila roke. Nato je vsak izmed njiju razbil steklenico šampanjca na lokomotivi drugega. Množica je vzklikala, godba je igrala, toda oglušujoče piskanje obeh lokomotiv je skoraj udušilo druge zvoke.

Slavnost je bila gotovo največja in najbolj razgibana od vseh nevojaških slavnosti, kar jih pomni ameriški narod. Kajti prav železnica je največ pripomogla k zedinjenju držav med vzhodno in zahodno obalo.

Pobijanje malarije s pomočjo letal. Komite za zaščito ljudskega zdravlja FLRJ je napravil načrt za veliko protimalarično kampanjo v vsej državi. Zdravstveno ministrstvo LR Srbije sistematično raziskuje, kako je razširjena malarija v Srbiji. Razen tega delajo poskuse s praškom pepeinom, ki se zdi najboljše sredstvo za uničevanje komarja anofelesa. V Vojvodini in Srbiji so opraševali iz posebnega letala večja močvirja. Razen tega so se lotili velikih asanacijskih del.

•

Pena za gašenje vnetljivih tekočin iz domače surovine. V Zagrebu so napravili uspešen poskus s kemično sestavino, peno za gašenje gorečega bencina, nafte itd. To sredstvo je izumil dr. Matija Krajčinović, profesor tehnične fakultere v Zagrebu. Sredstvo izdelujejo iz domačih surovin. Izkazalo se je celo boljše kakor tuji podobni izdelki.

MIHAEL RUSEC, PRVI ORGANIZATOR TRŽAŠKE TRGOVINE Z ZALEDJEM

Duša vsega tržaškega trgovskega življenja v drugi polovici petnajstega stoletja je bil Mihael Perman, s priimkom Rusec, mestni plemič in član velikega mestnega sveta. Kot nam že sam njegov priimek Perman pove, je bila ta rodbina doma iz Prema na Krasu, kajti prvotno so se nazivali De Primano, pozneje de Permano, nazadnje pa Perman, kar je zavedlo tržaškega zgodovinarja Tamara na krivo pot, da je Permana vtaknil med Nemce, kar pa vsekakor ne drži in bi najbrže tudi sam to prav lahko ugotovil, ako bi pogledal listine za nekaj desetletij nazaj. Najbolj zgovorno pa nam dokazuje slovanstvo Permanov ravno Mihaelov priimek Rusec, poleg tega pa tudi njegovo delovanje, ki ga bomo opisali v naslednjih odstavkih.

Izgleda, da sta bili že ob koncu štirinajstega stoletja v Trstu dve rodbinski veji Permanov. Eni na čelu je bil Marco de Permano, ki je umrl že leta 1362 in je bil hišni posestnik v Grajskem okraju, drugi pa je načeloval Nikolaj de Permano de Barcha, ki ga najdemo zapisanega v seznamu dolžnikov mestnega blagajnika v letu 1401. Iz katere od teh dveh rodbinskih vej je izšel Rusec, ni znano, kajti niti ni znano ime njegovega očeta, ki je umrl leta 1471. Takrat je bil Rusec že zrel mož, najbrže že oženjen z eno izmed hčera Justa Studene, Lucijo. Imel je dva brata, Janeza in Andreja, ki pa sta bila ob očetovi smrti še nedoletna in je zato mestni vikar določil Rusca za njuna varuha. Najbrže je precej podedoval po očetu, toda že pred njegovo smrtjo je tudi sam samostojno delal in bil nekako v onem času lastnik precejšnje hiše v Tržnem okraju, zadaj za vicedomsko palačo. Tam je imel tudi gostilno in hlev, precej vrtov v okolici Svete Ane in številne njive in vinograde v ostali mestni okolici.

Trume kranjskih trgovcev in tovornikov, ki so se ustavljale v njegovi krčmi, so mu gotovo že zmlada vzbudile zanimanje za trgovino, v kolikor mu to kot rojenemu Tržačanu v oni dobi ni bilo že prirojeno, kajti tisti čas so vsi mestni prebivalci trgovali: od čevljárja, ki je prekupčeval z usnjem, pa do mestnega kapitana, ki je "delal" s kranjskim žitom na debelo. Ta kapitan namreč ni bil nihče drugi, kot Nikolaj Ravbar, na katerega naletimo celo v sodnih aktih. Najbolje je, da kar povemo, kako je bilo s to zadevo.

Krištof de Bachino, Florentinec po poreklu, je namreč predložil sodniku za civilne zadeve ovadbo, v kateri je trdil, da so gospodje Nikolaj Ravbar in njegovi prijatelji pripeljali v Trst s Kranjskega "notabel quantita de formenti"—bilo je točno 4040 mernikov—in te prodali Benetkam z obljubo, da jim bodo izročili blago v Trstu brez vsakih trošarin in dajatev. Tako so tudi storili. Povedati moramo še, da je bila Krištofova dolžnost, najaviti vso zadevo, kajti bil je mestni mitničar in je zato moral skrbeti, da niti ena velika ali pa mala lira, niti en sam sold, ne uide mestni blagajni, ki je bila po revoluciji v letu 1468-69 zelo potrebna tovrstnih dohodkov.

Na razpravo so prišli vsi trije obtoženci. Ravbar si je izbral za svojega odvetnika Nikolaja de Mercatellija, ki je takoj v začetku svojega govora udaril po obtožbi, češ da je od vrha do tal neutemeljena, kajti žito je bilo kupljeno izven Trsta in prodano tudi izven Trsta, torej je bilo tranzitno blago, ki je prosto carine. Krištof ga je nato zavrnil, da je bilo blago prodano v Trstu, istotam izmerjeno in izročeno kupcem. Vsak sta imela po svoje prav. Zato pa je tudi sodnik razsodil tako, da je bil volk sit in koza cela. Ravbarjeva družabnika, ki sta bila manj pomembni osebi v javnem življenju, so obsodili, da morata plačati carino, kot je to zahteval Krištof, Ravbarja pa, ki je bil mož Doroteje Logarjeve, hčere takratnega tržaškega kapitana —Ravbar je postal mestni kapitan šele štiri leta pozneje—so oprostili vsake kazni. To prigodo, ki sicer ne spada v okvir Ruščeve življenjske zgodbe, smo povedali zato, ker lepo karakterizira takratno življenje v Trstu.

Še nekaj: Ravbar je tudi trgoval z živino in tako srečamo v neki pobotnici njegovo ime v zvezi s Permani, kajti Ruščevemu stricu Nikolaju je prodal živine za celih trideset zlatih dukatov. Sedaj pa se povrnimo zopet k našemu Ruscu.

Rusec je kaj kmalu spoznal, da zavisi vse tržaško trgovsko življenje od razgibanosti trgovine s slovenskim zaledjem. Vendar pa izgleda, da se sprva ni toliko pečal s tovorništvom in se je rajši držal varnega mestnega obzidja. Že leto dni pred smrtjo svojega očeta je vzel v najem neko hišo blizu Belega vodnjaka in v njej odprl trgovino, ki mu je tako dobro nesla, da je že v nekaj letih postal iz najemnika lastnik. Toda to ni bila njegova edina hiša v mestu, kajti poleg že omenjene v Tržnem okraju je moral imeti nekje v Trstu vsaj še eno hišo, kot bomo pozneje videli.

Turški vpad

Trgovina mu je torej dobro šla in ničesar ni bilo, kar bi moglo motiti dobre posle. O, pač! Nesrečna mestna blagajna, ki je neusmiljeno terjala carino in mitnino. Tako je naneslo, da je iz neznanega razloga zaostala neka terjatev, ki jo je imela vicedomska blagajna napram Ruscu. Kako in zakaj, tega ne vemo, vemo le to, da si vicedom Renck ni dosti pomišljal in je pognal Rusca na dražbo. Po mnenju cenilcev je bila hiša vredna tri sto zlatih dukatov, kar je bilo za one čase lepa vsota. Vsekakor so morale biti na delu kake intrige, kajti še pred dražbo je že Rusec vzel v najem od Renckove žene Justine neko hišo, a potem je Ruščevo kupil kot zadnji ponudnik ravno vicedom Renck za celih sto petdeset dukatov. Tako dražba sama ni prav nič omajala Ruščevega položaja. Ne samo to. Takoj se je znova vrgel na delo, da se v kratkem času lahko spet prelevi iz najemnika v lastnika. Z vicedomovo ženo se je namreč najprej dogovoril, da bo hišo zam popravil, stroški pa se mu bodo vračunali pri najemnini. Pozneje je "slučajno" ugotovil, da ga popravljanje stane preveč in tedaj se je z Renckom pogodil tako, da mu je dal v zameno še neko svojo drugo hišo in še tri dukate povrhu. Spet je bil lastnik in spet je trgovina cvetela, kot vidimo iz neke zadolžnice, po kateri je zakupnik mestne trošarine, Anton Burlo, zahteval od Rusca 12 dukatov trošarine. Rusec jih je plačal in potem spet mirno prodajal sir, soljeno svinjsko meso, voščene sveče in menda sploh vse, kar se je prodajati dalo.

Toda prišlo je leto 1472. Rusec je že imel vsaj dve hiši, trgovino z vsemogočim blagom in povrhu še gostišče, ki je bilo važno zbirališče kranjskih trgovcev, kot razvidimo iz neke pogodbe, sklenjene ravno v njegovem gostišču med Janezom Sipičem iz Zagreba in tržaškim meščanom Andrejem za 100 zlatih dukatov goveje živine. Vse je šlo kot treba, toda očividno je ravno to leto prineslo prelom v Ruščevo življenje in obenem tudi v njegovo delovanje. Novembra meseca so namreč vpadli Turki na Kras in prišli tudi pred Trst. Ruščeva žena Lucija se je s svojim otročičem in obema svakoma, Andrejem in Janezom, nahajala v nekem predmestnem vinogradu, ko je nenadoma pridrvela tolpa turških konjenikov. Ni bilo časa ne za beg, ne za obrambo. Divji konjeniki so jih zajeli in odpeljali s seboj. Rusec jih ni nikdar več videl, niti takrat, ko je sam prišel Turkom v roke. Izginili so za vedno.

Toda kot vse kaže, je Rusec ravno po tem žalostnem dogodku pričel tudi sam potovati. Kaj je bilo vzrok tej spremembi, ne vemo. Ali je bilo hrepenenje po izgubljeni ženi, otroku in bratih, ali beg pred samoto, ali pa samo trgovski nagib? Listine molče.

Gotovo pa je, da so postala njegova potovanja vedno pogostejša. Potoval je po Furlaniji in Benečanskem, najčešče pa po Slovenskem in predvsem, po južnem Štajerskem. Najpogostejši cilj njegovih potovanj je bil Ptuj.

Ptuj je bil takrat važno trgovsko središče, kajti v njem so se stekale trgovske poti iz slovenskih, ogrskih in nemških dežel. Tu sem je zahajal Rusec, nakupoval in zbiral blago in ga pošiljal v Trst. Toda njegova trgovska potovanja so imela na sebi nekaj, kar daje še danes, po preteku pol tisočletja, Ruscu velike zasluge in odlike.

V oni dobi še ni bilo železnic, vsa trgovina se je razvijala samo po cestah, po katerih so se vile dolge karavane tovornikov, ki so prenašali blago iz kraja v kraj, iz dežele v deželo. Ta potovanja pa niso bila samo težavna in naporna, temveč često tudi zelo nevarna. Ob cestah so prežali razbojniki in klativitezi, t. j. obubožani ali pa drugače propadli plemiči, ki so opustili viteško življenje in stopili na pot razbojništva. Leta 1440 so celo v Trstu obglavili Lazarja Bellija, člana ene izmed trinajstih plemiških rodbin prav zaradi razbojništva in klativiteštva. Poleg tega pa so bili tovorniki zlasti v krajih ob hrvatski meji stalno v nevarnosti, da jih ne zajame kakšna turška izvidnica ali pa celo oborožena četa, pripravljena na nadaljnji vdor v globino slovenskih dežela. Vendar pa vse to ni moglo zavreti tovorništva in trgovci so se morali pač sprijazniti s tem načinom potovanja, kajti drugih možnosti ni bilo. Seveda pa s tem ni rečeno, da za varnost niso nikjer skrbeli. Mnogokje so bile ceste zastražene, toda to ni rodilo onega učinka, ki bi ga moralo, kajti v oni dobi je bil vsak grof sam svoj gospod in je zato bilo predvsem od njega odvisno več ali m a n j učinkovito zastraženje cest.

Na enem izmed takih potovanj po Slovenskem so tudi Rusca zajeli Turki in dve leti ni bilo o njem ne duha ne sluha. Po dotedanjih izkušnjah s turškimi ujetniki so ga na splošno v Trstu smatrali za mrtvega in tako se je lepega dne pričela delitev njegovega premoženja. Nekaj so pobrali sorodniki, nekaj upniki, mnogo je kar enostavno "izginilo" in ko po dveh letih Rusca še ni bilo domov, je bilo njegovo ogromno premoženje enako ničli. Toda po dveh letih se je Rusec nenadoma pojavil v Trstu in lahko sam videl, kako so med tem gospodarili varuhi in upniki.

Toda to ga ni oplašilo. Nabral si je tedaj denarja in si kupil hišo, da bi spet pričel trgovati. Toda Peter de Leo, mestni plemič, mu jo je takoj pognal na dražbo zaradi nekih dolgov, ki so baje nastali med Ruščevo odsotnostjo. Zaman je stric Nikolaj prosil in prepričeval, da bo Rusec pozneje lahko vse plačal, hiša je šla na dražbo. Očividno je bila pri tem na delu zavist ostalega mestnega plemstva, ki se je balo ponovnega Ruščevega vzpona in ga je zato skušalo onemogočiti. Toda njih napori so bili zaman. Rusec je bil že vsepovsod poznan in trgovina s Kranjsko, ki jo je pričel organizirati, se je spet lepo stekala v Trst. Nadaljeval je s svojimi trgovskimi potovanji in uspel.

Nagrada

Takrat so namreč trgovci po navadi blago naročili, prinesli pa so jim ga najeti tovorniki, katere je spremljal kak najet vodnik. Rusec pa je stvar začel drugače. Sam je hodil po blago in sam spremljal tovornike v Trst. In tovornikom družba človeka, ki je toliko prepotoval in toliko preizkusil, ni bila neprijetna. Pričeli so pa obenem spoznavati, da čim več bodo pošiljali blaga v Trst, tem več bodo Tržačani blaga zahtevali, kajti s porastom njih ponudbe bo rastlo tudi povpraševanje Tržačanov. Vse to je Rusec dobro vedel in tudi v tem smislu delal. V Ljubljani je sklenil trgovsko zvezo s Tržačanom Marenzijem in Malgranellom in z njima ustanovil trgovsko "družbo za trgovanje z Ljubljano, Zidanim mostom in Ptujem proti Ogrski". Žal pa nam ni ohranjen noben akt, ki bi nam povedal kaj več o delu in razvoju te svojevrstne trgovske organizacije.

Rusec je še vedno neumorno trgoval, hodil iz kraja v kraj in vodil tovornike v Trst. In njegovo delo je bilo kronano z uspehom. Cesar Friderik III. je namreč uvidel njegova prizadevanja in korist, ki jo je imelo od tega tržaško mesto, kajti tudi sam je imel precejšnje koristi, saj je po priključitveni pogodbi pripadla

(Dalje na 4. strani.)

TOVARIŠI

POVEST PARTIZANSKE ZVESTOBE

TONE SELIŠKAR

(Nadaljevanje)

"Poslušaj fantek! Kadar boš v gozdu videl sosedovega razbojnika ali pa kakega drugega, ki bi imel puško, ali boš pritekel takoj k nam povedat? Lepo nagrado ti bomo dali. Na, tule imaš marko, da si boš kaj kupil. Kajne da boš?"

"Bom."

"Tako je prav! Veš, tisti razbojniki v gozdu, ki imajo puške, so roparji. Moramo jih poloviti. Koljejo nedolžne ljudi in pokradejo vse, kar dobijo!"

Čim sta žandarja odšla, je zmečkal Pavlek podarjeni denar in ga zagnal proč. Tako se mu je zdelo, kakor da ga je tisti papirček v dlan zapekel. Zvito se je smejal predse, ko je gledal za njima in pokazal jima je figo. Oče in mati pa sta bila že v skrbeh, ko ga toliko časa ni bilo od nikoder. Mračilo se je že, ko je stopil Pavlek v hišo.

"Dobro si opravil, Pavlek!" ga je pohvalil oče. "Toda te listke, ki ti jih je izročil France, boš moral potem, ko se bo znočilo, razmetati po vasi. Najboljše storiš, če vržeš neopaženo v vsako vežo po enega.

"Nič lažjega kot to!" je dejal Pavlek.

Mati ga je s postelje vsa zavzeta gledala. Da, da, to je njen Pavlek, si je govorila. Marička mu gori v srcu! Ta bo izvršil prisego.

"Ker sem pa že listke prinesel, ali jih smem tudi prebrati?" je vprašal Pavlek očeta.

"Le in zapomni si, kar boš prebral!" je dejal oče.

In Pavlek je bral: "Vse kar je zdravega in poštenega v našem narodu, se je združilo v skupno, neizprosno borbo proti fašističnemu okupatorju, ki nas hoče uničiti. Osvobodilna fronta slovenskega naroda poziva na boj vse poštene in neomahljive Slovence. Za boj sposobni možje in mladeniči in mladenke se v vedno večjem številu priglašajo našim partizanskim odredom. Prebivalci ob Savi! Nemške fašistične oblasti vas bodo nasilno pregnale z domače zemlje in vas preselili v Nemčijo, vaše dedne domove in vaša dedna polja pa izročili kočevarskim Nemcem. Pobegnite v gozdove, da se bomo skupaj borili proti fašizmu, temu najhujšemu sovražniku vseh svobodoljubnih narodov. Smrt fašizmu — svobodo narodu!"

"Ali si vse razumel?"

"Vse, le tega ne vem prav, kaj je fašizem, prav za prav?" meni Pavlek.

"Fašizem . . . Hm, kako bi ti to povedal? No, skratka vse to, kar počno Nemci z nami, to je fašizem. Nemški in italijanski fašisti hočejo zavladati vsemu svetu in pokončati vse Slovane. Hočejo nas popolnoma podjarmiti, da bi jim bili sužnji. Vidiš, to je fašizem: preganjanje, zatiranje, zapiranje v ječe, pretepanje, ropanje, streljanje nedolžnih ljudi, nasilno preseljevanje . . . Da, vse to je fašizem!"

"In smrt naše nedolžne Maričke je tudi fašizem!" je dejala mati. "To je bilo delo nemških fašističnih krvnikov!"

"Zdaj pa vse razumem," je dejal Pavlek. "Tudi izgon naše dobre učiteljice in našega župnika je fašizem!"

"Da, zato pa, Pavlek, vedno in vselej: Smrt fašizmu!" je dejal oče trdo.

"Svobodo narodu!" je vzkliknil Pavlek zmagoslavno in dvignil pest k čelu.

"Ah, ti moj preljubi, srčni!" je vsa srečna dejala mati. "Pridi, pridi na moje srce!" In ga je vsa vročična od bolezni stisnila nase in zašepetala:

"Marička ti gori v srcu, kajne, dragec?"

"Vedno bolj!" je odgovoril Pavlek.

Zjutraj pa so oblegali nemški žandarji s Frecetom na čelu Francetovo hišo in vaščani so z veseljem v srcu brali z ogljem napisane stavke na zidu: SMRT HITLERJU! ŽIVELI SLOVENSKI PARTIZANI! SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!" Listke pa, ki so jih našli v veži, so za zaklenjenimi vrati prebrali in velika nada jim je prežgala zatrta srca. Frece in Nemci pa so kleli in besneli.

8

Sredi puškin bajonetov . . .

Deževalo je kar naprej. Spodaj v vinogradih okoli Sv. Križa so že obrali grozdje, lastavice so odletele, v obmejne vasi se je plazila črna senca nečesa hudega in groznega. Pavlek je nosil čez mejo. Pavlek se je plazil mimo min in reševal premoženje. Ljudstvo je bilo zbegano. Vsi so tavali okoli svojih domačij, romali na svoja polja, v svoje hoste in srca so ihtela, ko so se poslavljali od le-teh dednih stvari. To vse da naj zapustijo . . .? Za vedno, za vse večne čase . . .? Le Blaž in še dva soseda so se odločili, da jih nihče ne spravi v tujino. Marjeta je bila že onkraj in je pripravljala ter čedila novo, skromno domačijo. Pavlek pa je bil neumoren. Še celo svojo kavko je tjakaj preselil in svoje zajčke, s katerimi je barantal daleč naokoli. Njegovi belgijski orjaški sivci so bili na zadnji kmetijski razstavi malih živalic celo pohvaljeni, saj je bila zajka tudi tolikšna in tako divja, da jo je komaj obvladal in za las je manjkalo, da se mu ni tik meje iztrgala iz rok. Najtežje pa je bilo z živino. Pavlek jo je gonil ponoči skozi varne prehode. Okoli parkljiv so jim ovili cunje, svinje pa so poprej zaklali in so znosili čez mejo le meso in slanino. Končno so bili vsi razen Blaža že v Svetem Križu. Blaž pa se je še kar skrival na Kalu in na vso moč prigovarjal sosede, da potegnejo prek meje. Toda bili so zbegani. Sila nemške oblasti je bila tedaj, ko je nemška vojska neprestano napredovala na vseh bojiščih, zlasti proti Moskvi, tolikšna, da človek kar ni mogel več dvomiti v resničnost Frecetovih razlaganj. Podoba Hitlerja je bila v tistih strašnih dneh tako mogočna, da je rasla v mislih preprostega ljudstva v podobo nekakšnega nadzemskega božanstva, ki se mu ne more nobena druga sila več na svetu upirati.

"Sosedje, pobegnite! Saj še ni konca vojne, še ni izpregovorjena poslednja beseda!" jim je prigovarjal Blaž. "Nikar v Nemčijo! Tamkaj boste od lakote in domotožja poginili vsi od kraja. Ne verjemite Frecetu, ki je plačan, da vam tako govori!"

Toda niso imeli poguma, pa tudi verjeli mu niso. Nemška vojska je zmagovala, Hitler bo vsak čas v Moskvi in tedaj bo konec vojne in Nemci bodo zagospodarili nad svetom.

(Dalje prihodnjič.)

POMLAD V BOSNI

Miško Kranjec

O DELU

Gremo po cesti kot zamudniki. Brigada je s svojimi samokolnicami," lopatami in krampi pohitela pred nami. Te tri: dekle in dva fanta, sem dohitel, ker bi morali drugam na delo, pa ni bilo treba in zdaj gredo za brigado. Fantoma je po petnajst ali koliko let, dekle jih ima kakih šestnajst. Otroci so še in že dorasli hkratu. Oblike dekletovega telesa razodevajo to doraslost. Cesta je blatna, ker je dežilo. Na eno stran se dvigajo hribi, tu spodaj so redke hiše z vrtovi, s slivami, zadaj so pašniki, travniki, tudi njive, zgoraj gozdovi. Na drugo stran je ravnina, tu nedaleč od ceste je proga, tam dalje že sredi doline je reka, onstran je mesto. Sonce sije skozi oblake, ki se bodo kmalu raztrgali in razlili vodo. Slavci tudi zdaj pojo po grmovju. Nekje kričijo posamezni pastirji, ki pasejo ovce in koze. Ljudje pri hišah opravljajo svoje vsakdanje delo, ali pa posedajo in se pogovarjajo.

Mi govorimo o delu. Vsi trije pripovedujejo, živahno, z zanosom. Dekle pelje samokolnico in ta samokolnica ves čas poje, kakor bi jokala. Eden od fantov ima kramp, drugi lopato.

"So me hoteli odvreči," pripoveduje eden fantov, tisti ki nese lopato. Visok sicer je, toda slok, še nekam otroški, doma od Radgone. "Naj grem domov, so rekli, da sem preslab. Ja, prekleto! Ne grem domov in ne grem! Saj me bo vse življenje sram, ker bodo vsi mislili, da sem pobegnil z Mladinske proge. In nazadnje, doma ni tako kot tu . . ."

"Kaj je tu drugače?" sem vprašal.

"Hm", je prikimal na veliko z glavo in spodnjo ustnico potisnil naprej. "Tu je vse drugače."

"Kako to misliš—drugače?"

"Hm" se je zdaj nasmehnil toplo, a hkratu nekam zagonetno nad nečim neizraznim. "To je—drugače je . . . lepo . . . Tudi doma je lepo. Ti," se je obrnil samo na pol k tovarišu, ki je stopal tesno ob njem in se z roko, s katero je držal kramp na rami, naslanjal na njegovo ramo, "ne veš, da še nisem v podpornem društvu?" Šele, ko sem se ozrl, sem razumel, kaj hoče.

"Še nisi?" se je začudil oni, so nato zasmejal, a vendar odtegnil komolec, "no, oprosti, jaz sem mislil, da si že. Zakaj se pa ne vpišeš!"

"Zaradi takih stvari se že ne bom, da veš! Da bi te nosil!"

"Se bom pa na Micko," je dejal fant s krampom in res hotel na njeno ramo nasloniti komolec. "Ne, Micka, ti pa ne boš nič huda?"

"Če te ne bo pred vsem svetom sram, pa sedi v samokolnico in te bom peljala. Gotovo boš postal udarnik, ko bodo v glavnem štabu izvedeli, kako se pehaš!"

"Tako daleč ta stvar ne pojde," je menil fant, "pač pa bo vaša četa dobila brigadno prehodno zastavico, ko te bodo videli, kako si pridna."

"No, kar se tega tiče," je reklo dekle, samozavestno, "naši četi ni prav nič treba, da tebe prevaža, pa si bo vendar priborila zastavico!"

"Saj veš kako!" sta zdaj planila oba. "Kolikokrat pa ste si jo že? No, le povej. Nič naj te ne bo sram. To je častna stvar!"

"Kakor da bi je še nikdar ne imeli," je rekla dekle zviška. "In si jo bomo še priborili! Saj če bi ne imeli v četi nekaj takih, kakršna sta vidva, bi jo lahko imeli kadar koli, stalno. Nihče nam bi je ne vzel!

"O Jezus!" je vzkliknil oni z lopato, in tudi oni s krampom je planil nad to žalitvijo. "Nekaj takih kakor midva! Z vsakim iz vaše čete grem tekmovat. Kadar hočete, kar določite pa boste videli. Če ne odpeljem pet samokolnic v istem času ko ti tri, pa naj nikdar več ne grem domov, ali pa naj nikdar več ne pridem sem," je dejal in popravil zakletev. "Ne samo iz vaše čete, z vsakomer iz brigade si upam tekmovati.—O Jezus, kako je rekla: takih kot jaz! Mi pa imamo same take, zato nam pa tako težko kdo iztrga zastavico! Vsak teden jo gotovo imamo vsaj enkrat po dva dni zapored. Zadnjič pa smo jo imeli dvakrat po dva dni zapovrstjo!"

"No, ste si jo pa tudi po naključku, prav po sreči pridobili," je odvrnila spet zviška, "ker ste šli v nedeljo na delo."

"Bi pa še vi šli, ako vam je zdaj žal. Proga ne bo čakala, do devetindvajsetega novembra mora biti gotova, da veš! Kaj bodo pa rekli tisti, ki pridejo za nami na naše mesto?! Sami lenuhi, bodo dejali, so tu delali! Ali veš, koliko kubičnih metrov zemlje je še na našem delu proge? Misliš, da se bodo sami izkopali in prepeljali in nabili? Kaj še! Kar povej, koliko samokolnic prepelješ vsak dan, potem bom še jaz svoje povedal! Če bi se malo poprijeli," se je obrnil fant k meni, "bi že lahko bili pohvaljeni, nato pa postali udarna brigada. Ampak imamo nekaj lenuhov, kar tako se vlečejo pri delu in še sram jih ni! Vse druge brigade so že vsaj pohvaljene, druge so udarne in Primorska si je zdaj priborila prehodno sekcijsko zastavico."

"Odžačka tam doli," je dejal fant s krampom, "pa si je priborila prehodno glavnega štaba! To je že nekaj!"

"Kaj mislite, fantje!" je rekla dekle, "če bi si mi priborili zastavico glavnega štaba za stalno, ali pa vsaj sekcijsko!"

"O Jezus!" je rekel fant z lopato na rami, "kako bi vsi gledali ko bi se s takole zastavico vrnili in korakali z njo. Mnogi bi kar pokopali od zavisti!"

"Lepo mora biti kaj takega," je pritrdila dekle in se nekam zasanjala.

Za čas smo obmolknili. Nato spet govorimo. Pripovedujejo. Pripovedujejo spet delu: koliko jih še čaka, kakšno skalo imajo zdaj pred seboj, ki so jo začeli razstreljevati, kako jih je dva dni dež ustavil pri delu. "Poprijeti se bomo morali, če hočemo popraviti, kar nam je pokvaril dež," dekle.

"Malo si bomo pljunili v roke pa pojde," je dejal fant z lopato.

"Jaz pa pravim," je rekel fant s krampom, "tudi dež je potreben in hudo potreben. Pisali so mi z doma, da je bilo že kar suho. Kruh je za državo zelo potreben. Lani je bila taka suša. Progo pa bomo tudi napravili, kljub tej zamudi. To je gotovo, da mora biti do roka v redu. Pred vsem svetom bi se osmešili, če bi ne bila," je rekel resno. "Samo širokoustijo se, bi dejali! Ne, kaj takega se ne sme zgoditi!"

In čez čas spet začnemo pogovor: spet o delu, vse do tja, dokler ne dospemo do cilja, ko se ti trije mladi ljudje porazgube med dve sto drugimi, kjer utonejo s svojimi ogorelimi obrazi, s svojimi golimi rokami, s svojim smehom. Tam pred mano je samo še dolga vrsta mladih ljudi, ki nakopavajo v samokolnice, nato vozijo. Hitijo kakor mravlje. Vmes govorijo. O čem že gvorijo? O delu. In spet o delu.

In kamor prideš, povsod govore o delu: koliko samokolnic, koliko kubičnih metrov, koliko mostičev (propustov, kot pravijo tam), koliko ta četa, koliko ona, koliko ta brigada, koliko ona. Potem spet o drugem delu, o prireditvah, o tečajih, o—. O čem še?

O delu. Da, o delu.

O delu smo vedno govorili. Skozi vse naše življenje se vleče. In le prečesto je nad tem delom ležalo prekletstvo, bežali smo pred njim. A če smo se ga lotili, smo se ga prepogosto z nekim odporom. In nasproti temu delu se je često postavljalo kot ideal nedelo, beg v lenobnost.

Razmišljal sem, kako bi se dalo pisati o tem delu. Samo o delu in delu. Znamo pisati o ljubezni, nedosegljivi mojstri smo postali v tem: vse potankosti kakršne koli ljubezni znamo pisati. Brezkrajne grmade knjig o ljubezni in tem tisočem in tisočem knjig o ljubezni se dan za dnem pridružujejo nove. Znamo pisati recimo tudi o bojih, znamo pisati o naravi. Cele strani človek lahko napiše o lepoti narave in zgodi se, da često to niti ni dolgočasno. Vse skupaj pobarvamo z rahlo sentimentalnostjo, z neko otožnostjo in človeško srce se preda ginjenosti.

Toda o delu—o delu ne znamo pisati. Dve strani napiše človek in že obnemore. Ako piše še naprej, postane dolgočasno, utrudljivo. Tako nebogljeni smo pri teh stvareh.

Razmišljam: kakšen bi bil roman in kako bi ga bilo treba pisati, kjer bi človek z isto zavzetnostjo, z isto ljubeznijo in prepričljivostjo pisal recimo samo o delu. O tem našem vsakdanjem, človeka vekomaj spremljajočem delu. Zakaj resnično: ali je še kakšna stvar, ki bi tako zvesto, tako brezmejno, skoraj že brezupno zvesto spremljala človeka kakor delo? Ali si moremo misliti, da bi človek hodil, ako bi ne imel nog? In brez dela bi človeštvo v najkrajšem času poginilo do poslednjega bitja. In to človeka odrešujoče delo, delo, ki ga je edino dvignilo nad vse druge vrste živih bitij, je stalo tam v naši preteklosti ne samo kot muka, stalo je kot prekletstvo za človeški rod in v poeziji človeka je viselo kot strašen bič, s katerim gospodar bije po sužnju.

O vsem smo pisali in še pišemo, samo o delu ne znamo.

Tam na Mladinski progi šestdeset tisoč ljudi govori dan za dnem, uro za uro o delu: "Jaz sem danes izkopal . . ." — "Jaz sem danes navozila . . ." — "Naša četa je danes opravila . . ." — "Naša četa je vse posekala in si je priborila zastavico." "Naša brigada je v dvajsetih dneh izkopala, navozila, nabila . . ."

In tako romaš od brigade do brigade, od človeka do človeka in povsod govorijo samo o delu, o tem za nas tako strašnem delu. O delu . . . o delu. Pa se ti nenadoma zazdi, ko prisluškuješ tem razgovorom o delu, da ljudje ne govorijo več o delu, pač pa govorijo o nečem, kar je kakor pesem, kakor čudovit napev, kakor velika vsebina, kjer vsi pesniki in pisci tega sveta postanejo popolnoma nebogljeni. Tam na Mladinski progi je naša mladina spremenila delo ne samo v odrešenje človeka, temveč tudi v pesem. Zakaj ne more in ne more biti drugače, kakor da je brezmejno zanimivo tisto, o čemer ljudje lahko govorijo ne samo ure in ure, temveč dneve, tedne, mesece, ne da bi samo za troho postalo kdaj nezanimivo, dolgočasno.

In tako postaja strašno mučno za človeka, ko se doma v sobi sklanja nad bel papir in tega, ker je mladina znala spremeniti v pesem, on sam ne more. Da, mučno je to!

Delovanje državnih kmetijskih posestev v Bosni in Hercegovini. V tej ljudski republiki so štiri velika državna kmetijska posestva in štiri živinorejske postaje. V načrtu je, da ustanovijo še eno državno posestvo blizu Kupresa. Na tem posestvu bodo redili okrog 70,000 ovac in 15,000 goveda. Po navodilih zveznega kmetijskega ministrstva pridelujejo v Bosni in Hercegovini že nad 150 ha površine semensko hibridno koruzo. Na vseh državnih posestvih imajo velike inkubatorske postaje (valilnice), ki so doslej dosegle že lepe uspehe. Kmetijske postaje in državna posestva v Bosni in Hercegovini so storile doslej mnogo za pospeševanje kmetijstva v tej ljudski republiki, ki je bila doslej v kmetijskem pogledu precej zaostala.

Pred dogotovitvijo proge Vukovar—Mlača—Šid. Po tej progi, ki je 36 km dolga in ki bo kmalu obnovljena, bodo začeli voziti vlaki sredi tega meseca. Proga ima velik gospodarski pomen, ker veže zahodni del Srema z vzhodno Slavonijo. Progo so začeli obnavljati lani in na nji je delalo ljudstvo povsem prostovoljno. Z obnovitvijo prometa na tej progi bo razbremenjena glavna proga Vinkovci—Beograd za 30%.

Mihael Rusec, prvi organizator tržaške trgovine z zaledjem

(Nadaljevanje s 3. strani.)

polovica mestnih prejemkov njemu. Nagradil je Rusca s tem, da ga je povzdignil na stopnjo cesarskega sorodnika in omizniki in tako s tem visokim odlikovanjem pred vsemi priznal Ruščeve zasluge za slovensko in tržaško trgovino.

Kdaj je Rusec umrl, ne vemo. O koncu njegovega življenja vemo le to, da si je kupil nekje v Furlaniji malo posestvo in se na njem naselil. Od tega dne je opustil trgovino in potovanja in živel polpozabljeno življenje do svoje smrti.

Sedaj po pet sto letih pa se spominjamo življenjskih prigod Mihaela Rusca in njegove velike zasluge, da je prvi pričel sistematično organizirati trgovino med Trstom in njegovim naravnim zaledjem.

—(Po Ljudskem tedniku.)

MARCH OF DIMES

FIGHT INFANTILE PARALYSIS

JANUARY 15-30

MUST SELL
NORTH SIDE BUILDING
24 Apt. Court Bldg. on 5 lots.
Steam heat, refrigeration.
Worth 6½ times rental.
What will you offer?
ARMitage 3522

MOTOROLA
THE BEST RADIO PLACE IN TOWN
WILL TRAIN INEXPERIENCED
GIRLS AND WOMEN
FOR
WIRING AND SOLDERING
STARTING RATE
95c
WITH EXPERIENCE
$1.06
MANY EMPLOYEE BENEFITS. PAID INSURANCE; VACATION POLICY; LOW COST CAFETERIA; EDUCATIONAL PLAN, ETC. COME IN FOR AN INTERVIEW FOR THAT PERMANENT JOB FOR THE FUTURE.
MOTOROLA
4545 W. AUGUSTA BLVD.

VAŽNO OBVESTILO
naročnikom dnevnika Prosvete

V smislu sklepa seje gl. odbora z dne 14. februarja 1947, je bila naročnina za dnevnik Prosveto povišana za $2.00 letno za vse naročnike.

To velja tudi za VSE one naročnike, ki imajo prištetih po PET članov iz družine, torej se razume, da MORATE TUDI VI DOPLAČATI $2.00 za naročnino za vaš dnevnik.

Po sklepu gl. izvršnega odbora se ne sme v nobenem slučaju upoštevati VEČ KOT PET ČLANOV iz ene družine pa tudi če imajo več kot pet članov in morajo biti iz enega in istega naslova. Ostali, kar jih je več, morajo prejemati glasilo TEDNIK, da tako vedo kaj se vrši v organizaciji S. N. P. Jednoti.

Vsled tega prosimo, da to upoštevate in nam pošljete še $2.00 za vašo naročnino.

PHILIP GODINA, upravitelj.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člane ali nečlane $6.00 za eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assementu $1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vzroka, reči, da je list predrag za člane SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekdo, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosvето, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Združ. države in Kanado $8.00		Za Chicago in okolico je $9.50	
1 tednik in	6.80	1 tednik in	8.30
2 tednika in	5.60	2 tednika in	7.10
3 tednike in	4.40	3 tednike in	5.90
4 tednike in	3.20	4 tednike in	4.70
5 tednikov in	2.00	5 tednikov in	3.50

Za Evropo je $11.00

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pismu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ,
2657 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino za list Prosveto vsoto $ _____

1. Ime _____ Čl. društva št. _____

Naslov _____

Ustavite tednik in ga pripišite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:

2. _____ Čl. društva št. _____
3. _____ Čl. društva št. _____
4. _____ Čl. društva št. _____
5. _____ Čl. društva št. _____

Mesto _____ Država _____

Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih . . . . . .

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ, DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

. . . . Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne
. . . . Cene zmerne, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2657-59 S. Lawndale Avenue - - Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904